

VERSLAG over de werkzaamheden van de Commissie in 1946

Hooggeachte Heer Minister,

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie heeft gedurende het afgelopen jaar drie pleno- en negen afdelingsvergaderingen gehouden. Al deze samenkomsten hadden in de lokalen plaats, die de Universitaire Stichting welwillend tot onze beschikking stelde.

De Vlaamse Afdeling wijdde drie buitengewone zittingen aan het bijzonder belangrijk vraagstuk, opgeworpen door Dr. J. LINDEMANS in zijn mededeling over *De Herziening van de Spelling der kadastrale Benamingen*.

Uit zijn uiteenzetting blijkt dat de benamingen van het Kadaster en van de Atlassen der Buurtwegen een zeer verschillend uitzicht vertonen van de een gemeente tot de ander. Deze verschillen zijn van tweeërlei aard : soms is het aantal der opgetekende benamingen veel omvangrijker in de een gemeente dan in de ander, wat ons moet doen veronderstellen dat er belangrijke leemten zijn ; maar het is vooral de spelling van de benamingen die van vergissingen en inconsequenties krioelen en wel in zover dat de benamingen onherkenbaar worden.

Deze toestand moet ons niet verwonderen als we ons herinneren, hoe deze nomenclaturen werden opgenomen. De navorser was in het algemeen een vreemdeling, die de gewesttaal en zelfs soms de landtaal niet kende ; de getuige

was een ondergeschikt bediende, vaak de veldwachter ; dit gebeurde in 1840, in een tijdstip dat het onderwijs een zeldzaam iets was. Sedert meer dan een eeuw gebruikt het Beheer deze gebrekkige documentatie : het wordt dus hoog tijd met de herziening van deze benamingen aan te vangen. De taak zal van lange duur zijn en men zal beroep moeten doen op bevoegde medewerkers die zich ter plaatse bevinden. De Commissie stelt zich ter beschikking van de bevoegde Minister om zich voor die taak in te spannen.

Deze herziening zou twee delen bevatten :

1^o Het opmaken van de nieuwe lijsten der plaatsnamen, die op het Kadaster moeten voorkomen (nog levende namen en namen, die een geschiedkundige waarde hebben).

2^o De normalisering van de spelling.

Een Staatstoelage, verdeeld over een twintigtal jaren (er zijn ongeveer 1.200 Vlaamse en 1.500 Waalse gemeenten), zou nodig zijn om dit groot werk tot een goed einde te brengen.

Deze drie buitengewone zittingen werden gewijd aan het vastleggen van de werkmethode.

In 1946 heeft de Koninklijke Commissie het overlijden te betreuren gehad van een harer uitnemendste leden, de heer J. HAUST, prof. emer. van de Universiteit te Luik, werkend lid sedert 7 April 1926, overleden 23 November 1946.

De Heer J. HERBILLON, voorzitter van de Waalse Afdeling en de Heer L. REMACLE, insgelijks lid van deze afdeling ; de Heer J. VANNÉRUS, algemeen voorzitter en É. LEGROS, secretaris van de Waalse Afdeling spraken respectievelijk op de zitting van de Waalse Afdeling en op de pleno-vergadering, de rouwhulde uit van deze grote geleerde.

Op de zitting van 29 October 1945 besloot de Commissie de Heren O. JODOGNE, É. LEGROS en M. PIRON, brief-

wisselende leden, als werkende leden voor te stellen in vervanging van de Heren E. DONÝ, E. FAIRON en E. BOISACQ, overleden en de Heer A. BAGUETTE, doctor in de wijsbegeerte en de letteren, als briefwisselend lid in vervanging van de Heer A. PIERRET, als briefwisselend lid overleden. Deze benoemingen gebeurden door koninklijk besluit van 15 Januari 1946 en door ministerieel besluit van dezelfde datum.

Op de zitting van 28 Januari 1946 besloot de Commissie de Heer M. YANS en de Heer M. A. ARNOULD, archivarissen-paleograaf, voor te stellen als briefwisselende leden, in vervanging van de Heren O. JODOGNE en É. LEGROS, tot werkende leden benoemd. Deze benoemingen gebeurden door ministerieel besluit van 25 Maart 1946.

Daarenboven werd het voorstel, gedaan in haar zitting van 10 Maart 1941, om de Heer L. REMACLE, briefwisselend lid tot werkend lid te bevorderen, in vervanging van de Heer J. FELLER, overleden, goedgekeurd door koninklijk besluit van 25 Maart 1946.

De volgende lezingen werden gehouden :

In de pleno-vergaderingen :

J. LINDEMANS : *Enkele resultaten van Vlaamse geografische toponymie.*

Spreker geeft een overzicht — vooral ten gerieve van de Waalse leden van de Commissie — van enige uitslagen verkregen door de geografische methode, d. w. z. door het onderzoek van de oppervlakte, die sommige toponymische woorden beslaan, zoals dit door het plaatsnaamkundig onderzoek aan het licht komt. Hij heeft o. a. door deze methode het verband aan het licht gebracht dat bestaat tussen de bewoonde plaatsen die een naam dragen op *-ingahem-* of *-hem-* en het expansiegebied waar het aanvankelijk akkerland van een dorpsgemeenschap *kouter* heette. Elders heette zulk land *akker* of *es*, wat ons toelaat drie onderscheiden area's in ons taalgebied te omlijnen. Voor het woeste, onbebouwde land was de primitieve benaming *veld*, in de *kouter-* en *akkerarea's*; daarentegen *kamp* in het *esgebied*. Er waren evenzo drie bena-

mingen voor de hooiweiden, elk wederom met een goed afgetekend expansiegebied : *beemd*, *meers* en *meet* (*made*) ; maar die stemmen niet overeen met de area's van de akkerbenamingen. Het expansiegebied van *kouter* en *meers* strekt zich verder uit over het Romaanse land (Henegouwen, Picardië), met een area waar de woorden *couture* en *marais* in gebruik geweest zijn en sporen nagelaten hebben in de toponymie. Het zou van belang zijn, met het oog op de colonisatieproblemen, hierover nader ingelicht te worden.

Deze studies werden gepubliceerd in de *Handelingen* van de Commissie 1941, 1943 en 1945.

J. VANNÉRUS : *De toponiemen „Mort-Homme”, „Morte-Femme”, „Doden Man”, Dood Wijf” en dergelijke* (1).

In de Waalse Afdeling :

L. REMACLE : *Een merkwaardig gebruik van de noemvorm in het Waals*.

De heer REMACLE vat een hoofdstuk samen van de studie die hij over de Waalse syntaxis voorbereidt. Het gaat hier over het gebruik van een vertegenwoordigende of plaatsvervangende infinitief (type : *il monte et descendre*), die vaak voorkomt in de spreektaal. Ten huidigen dage leeft deze infinitief op zijn minst in het Luiks en het Naams dialect, en hij schijnt verschillend van de Franse verhalende infinitief. De heer REMACLE waagt verschillende veronderstellingen, wat de oorsprong van deze wending betreft, die gekenschetst wordt door haar economische geriefelijkheid.

W. BAL : *De Waalse Benamingen van het Pinkerspel*.

J. HERBILLON : *Enkele kadastrale Toponiemen uit de Provincie Luik : Couture-Tombe*.

M. A. ARNOULD : *Over het Westwaalse „su pî su fou(r)tche”*.

De heer ARNOULD behandelt de Waalse uitdrukking „*so pâ so fotche*” (Luiks) die in het Westwaals „*su pî su fou(r)tche*” luidt en in het Picardisch ontbreekt. Het woord „*pie*” heeft de plaats ingenomen van „*pal*, *pieu*”, verdwenen in het Westwaals (uitge-

(1) Indien er op de titel geen korte inhoud volgt, dan betekent zulks, dat de lezing reeds intussen verschenen is of eerlang verschijnen zal.

zonderd te Leers-Fosteau, waar *piè* juist voet en paal betekent, en de streek van Chimay, waar *pé* = *pieu*).

Merk op „*su piè su mè*” (= *main*) te Thuin en te Biercée en „*su pi su broke*” te Houdeng, uitdrukkingen die dienen nagegaan te worden.

De gewone betekenis er van is : „iets doen op een haastige en onbestendige wijze”, daarna „doordat men verplicht is het te doen” of „al aarzelend”.

Na op de uitleggingspogingen te hebben gewezen, die geleverd werden door zijn getuigen, zoekt de heer Arnould de oorsprong in de gebruiken betrekking hebbende op het wonen : Henegouwse teksten uit de 16^e eeuw vermelden arme lieden die wonen op „*fourque*” of op „*estaque*”, in bossen of in gemeenschappelijke landerijen ; het was namelijk het geval van de melaatsen.

J. VANNÉRUS : *De naam van „Behogne” (Rochefort).*

M. PIRON : *Het Luiks „cow'lûre”.*

J. HAUST : *Waa's Dialectonderzoek* : „*jeter à la gri-bouillette*”.

In de Vlaamse Afdeling :

J. LINDEMANS : *De Herziening van de Spelling van de cadastrale benamingen.*

A. CARNOY : *De oorsprong van de plaatsnaam „Bakelein”.*

J. L. PAUWELS : *De klemtoon in samenstellingen.*

De heer PAUWELS vraagt zich af : moeten we de twee delen van *Naamse Vest* al of niet aaneenschrijven, m. a. w. moeten we het als een samenstelling beschouwen? En dan komen we tot de principiële vraag : welk is hier het criterium van de samenstelling? Er lijkt maar één antwoord mogelijk : de beklemtoning. In het complex adjectief + substantief ligt de klemtoon normaal op het substantief. Groeien de twee woorden samen tot een samenstelling, dan wordt dit aangeduid door een verspringing van de klemtoon naar het eerste woord, b. v. „Ik woon in de nieuwe *straat*” tegenover „Ik woon in de *Nieuwstraat*”, „in de *Platte Lo*” tegenover „*Grootlo*”.

J. LINDEMANS : *Voornaamwoordelijke Bijwoorden in de Toponymie en de Anthroponymie.*

Deel XX (1946) van de *Handelingen* van onze Commissie, die ter perse liggen, zal buiten het Jaarlijks Verslag, de lijst van de leden bevatten, een portret en kaarten met het levensbericht van JEAN HAUST door É. LEGROS, een aanbeveling aan de Gemeente-overheden met betrekking tot de benaming van de straten en openbare pleinen door É. LEGROS, toponymische en dialectologische studies van J. VANNÉRUS, A. VINCENT, J. HERBILLON, † J. HAUST, W. BAL, A. VAN LOEY, M. GYSSELING, CH. VERLINDEN, FR. VANACKER, V. VERSTEGEN, en Mej. L. VAN DE KERCKHOVE, alsmede bibliografische nota's van É. LEGROS, L. GROOTAERS, en J. H. VAN DE WIJER-H. DRAYE.

Naar gewoonte zal een zeker aantal exemplaren van de *Handelingen* voor verslag of uitwisseling gezonden worden zoals de voorgaande jaren. Zestig exemplaren zullen ter beschikking staan van de studenten in de wijsbegeerte en de letteren aan onze vier universiteiten, die belang stellen in de toponymie en in de dialectologie.

De uitgaven, die wij als uitwisseling ontvingen, werden in de instituten van toponymie en dialectologie van onze vier universiteiten neergelegd, zoals blijkt uit de hierbij-gevoegde lijst.

Een nieuwe uitwisselingsdienst werd voorgesteld met de *Bibliothèque Nationale te Parijs*, de *Revue des Langues romanes*, de *Rivista di Studi Liguri* en het *Institut archéologique liégeois*.

Op voorstel van de Heer H. J. VAN DE WIJER heeft de Commissie de verzameling aangevuld van de Heer L. ROELANTS, als blijk van haar dankbaarheid voor de medewerking van die jonge geleerde op het gebied der anthroponymie.

De Commissie werd in den loop van 1945 geraadpleegd over sommige veranderingen van straatnamen, voorgesteld door de gemeenten Mons, Bléret (Luik), Vorst (Antw.),

Deinze, Jauche, Jumet, Antwerpen, Gooik, Heverlee, Ukkel, Eupen, Strée, Merksem (Antw.), Leuze, Kalmthout, Gembloers, Jemeppe-sur-Sambre, Luingne en Marilles.

Na een grondige bespreking van deze verschillende gevallen heeft ze haar advies aan de HH. Gouverneurs of aan de gemeentelijke besturen overgemaakt.

De Commissie heeft de aandacht van de Minister van Binnenlandse Zaken op het feit gevestigd, dat het *Staatsblad* een koninklijk besluit heeft overgedrukt van 2 Augustus 1946 dat een nieuwe vorm bepaalde voor de naam van de gemeente *Mechelen-aan-de-Maas*, nl. *Mechelen-aan-Maas*. De administratie kent dus de vorm niet, aangenomen door onze Commissie in 1929, bekend gemaakt in het *Staatsblad* en die dus een officieel karakter bezit.

De Commissie heeft insgelijks aan de Minister van Binnenlandse Zaken een gunstig advies overgemaakt inzake de spelling van *Liège* i. p. van *Liége*.

Getroffen door het feit, dat sedert verschillende jaren, ondanks de ministeriële omzendbrieven, een groot aantal gemeenten veranderingen aanbrengen aan de benaming van hun straten en pleinen en aldus oude namen doen verdwijnen, die vaak een groot geschiedkundig, toponymisch of folkloristisch belang hebben, vestigt de Commissie de aandacht van de Minister van Binnenlandsche Zaken er op, dat de gemeenten, die de nagedachtenis willen bestendigen van hun medeburgers, die zich in deze oorlog of als weldoeners hebben onderscheiden, zulks kunnen door het aanbrengen van gedenkplaten op de huizen zelf waar ze geleefd hebben.

Naar aanleiding van een brief van de Heer L. VERHULST, directeur-generaal van het Kadaster, met betrekking tot de spelling en de vertaling van de Vlaamse plaatsnamen uit het Noorden van de provincie Luik, heeft de Commissie aan de belanghebbende de gegevens kunnen laten worden

voor drie gemeenten : Waasmont, Landen en Attenhoven.

De Commissie betreurt het ten zeerste niet te beschikken over een voldoende documentatie en over de nodige fondsen om de herziening van de plaatsnamen van de andere Vlaamse gemeenten van de provincie Luik tot een goed eind te brengen.

Sinds de bevrijding hebben uw voorgangers en U zelf, hooggeachte Heer Minister, met verschillende West-Europese landen culturele betrekkingen tot stand gebracht. Wij juichen dit initiatief van harte toe en zijn de mening toegedaan dat de verspreiding van de wetenschappelijke productie van ons land in hoge mate tot deze culturele toenadering kan bijdragen. Om deze reden heeft de Commissie sinds haar bestaan geen gelegenheid laten voorbijgaan om hare *Handelingen* met buitenlandse tijdschriften en publicaties te ruilen.

Zij meent te mogen zeggen dat hare *Handelingen* en de door haar uitgegeven *Werken* (Mémoires) ook in de buitenlandse wetenschappelijke kringen hoog aangeschreven staan, evenzeer als in ons eigen land.

Zij vindt het dan ook uiterst jammer dat de voortzetting en verdere ontplooiing van haar wetenschappelijke bedrijvigheid hoe langer hoe meer door financiële bekommelingen wordt tegengewerkt. Van al de doeleinden die zij zich heeft gesteld en waarvan er in dit verslag een paar worden vermeld kan zij er haast gene verwezenlijken wegens het gebrek van de nodige kredieten.

Herhaaldelijk heeft de Commissie dringende oproepen gericht tot U om haar krediet te verhogen ; jaarlijks ziet zij zich verplicht U om een bijkrediet te verzoeken dat haar in staat moet stellen de kosten van hare *Handelingen* te dekken.

Van de Reeks *Werken* (Mémoires), waarvan het eerste

deel in 1934 het licht zag, zijn totnogtoe slechts zes werken verschenen, alhoewel tal van belangrijke studies persklaar liggen.

Brussel, de 24^e Januari 1947.

De Secretaris,
WILLEM PÉE.

Hoogachtend,

De Voorzitter,
J. VANNÉRUS.
